

Samenwerken voor vrede

vlaams
vredesinstituut

“Alhoewel het Vredesinstituut sterk ingebed is in de parlementaire gemeenschap, is de onafhankelijkheid van deze instelling enorm belangrijk. Als voormalig voorzitter van het Vlaams Parlement kan ik hier niet alleen goed over waken, maar deze bijzondere band ook versterken.”

Jan Peumans
Voorzitter Vlaams Vredesinstituut

- 2 Een terugblik op 2019**
- 8 Publicaties en adviezen**
- 10 Voorlichtingsactiviteiten in 2019**
- 14 De handel in en het bezit van vuurwapens in vlaanderen**
- 22 Conflict, burgerschap en vrede. Samenwerken aan een vreedzaam schoolklimaat**
- 32 Project DIVERT: interview**
- 39 Evaluatierapport wetenschappelijke raad**

EEN TERUGBLIK OP 2019

NILS DUQUET & JAN PEUMANS

Directeur ad Interim Vlaams Vredesinstituut &

Voorzitter raad van bestuur Vlaams Vredesinstituut

Aan vrede werk je niet alleen. Als Vredesinstituut geloven we sterk in samenwerking om een meer vreedevolle samenleving te bereiken. In eerste instantie geldt dit voor onze eigen werking. In 2019 heeft het Vredesinstituut immers net zoals de jaren voordien samengewerkt met een grote diversiteit aan partners om zijn onderzoek en adviezen over vredethema's te ontwikkelen en te verspreiden. Daarnaast blijkt de nood aan goede samenwerking ook een steeds terugkerende conclusie uit ons onderzoek te zijn. Het thema 'samen werken aan vrede' zal daarom als een rode draad doorheen dit jaarverslag lopen.

Als onafhankelijke onderzoeksinstituting ingebed in het Vlaams Parlement heeft het Vredesinstituut uiteraard de ambitie het parlement in zijn werkzaamheden inzake vrede en geweldpreventie zoveel mogelijk te ondersteunen met onderzoek, adviezen en andere vormen van informatie. Het Vredesinstituut krijgt vanuit het Vlaams Parlement ook regelmatig vragen om advies en onderzoek, en die samenwerking is voor ons van primordiaal belang.

Ook in 2019 hebben we, op vraag van het parlement, onze aandacht gericht op een aantal vredethema's. Zo publiceerde het instituut een lijvig onderzoeksrapport over de huidige uitdagingen omtrent de exportcontrole van producten en technologie die kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van kernwapens, en formuleerde het een advies om dit exportcontrolebeleid te versterken. Verder werkte het Vredesinstituut in 2019, op vraag van de Commissie ter bestrijding van gewelddadige radicalisering, aan een onderzoek inzake de aanpak door lokale besturen van deze preventie. Dat onderzoeksrapport en het bijbehorende advies gericht op het versterken van de aanpak door lokale besturen, zullen in 2020 verschijnen.

Gezien onze bijzondere band trachten we ons onderzoek zo relevant mogelijk te maken voor het Vlaams Parlement en onze onderzoeksresultaten en adviezen waar mogelijk voor te stellen in zijn commissies. Na de verkiezingen van 26 mei hebben we in het najaar van 2019 sterk ingezet op kennismaking met de nieuwe parlementsleden, en zijn we in gesprek gegaan met verschillende commissievoorzitters en met alle politieke fracties. Op die manier wilden we een zicht krijgen op de verwachtingen die leven ten aanzien van het Vredesinstituut en op hoe we de parlementaire werkzaamheden ook de komende jaren kunnen ondersteunen.

Het Vredesinstituut heeft sinds zijn oprichting een sterke reputatie opgebouwd als onderzoekinstelling die op objectieve wijze kritische analyses maakt omtrent verschillende relevante vredethema's. Die reputatie heeft ervoor gezorgd dat het instituut het parlementaire debat kan voeden, een daadwerkelijke impact heeft op het beleid en op de ontwikkeling van andere initiatieven inzake die thema's. Hier zijn we dan ook erg trots op, maar we benadrukken nogmaals dat we dit niet alleen hebben verwezenlijkt en dat voor een kleine onderzoeksinstelling als het Vredesinstituut samenwerking cruciaal is.

Daarom stimuleren we niet enkel volop de interne interactie tussen onze onderzoekers maar werken we ook in toenemende mate samen met gewaardeerde partners uit binnen- en buitenland. Zo is het Vredesinstituut in 2019 met Project DIVERT gestart. Dit is een internationaal, door de Europese Commissie gefinancierd onderzoeksproject dat verschillende manieren van afwending van vuurwapens uit het legale circuit naar de illegale markt analyseert. DIVERT wordt gecoördineerd door het Vlaams Vredesinstituut met als partners de Zweedse vredesonderzoeksinstelling SIPRI, Europol, de Belgische Federale Politie en het Spaanse CITCO. Het is een vervolgstudie op het erg succesvolle Project SAFTE, dat het Vredesinstituut coördineerde in 2017-2018 en waarvoor we in maart 2019 de Counter Terror Award voor beste internationale project kregen.

Ook in het onderzoeksdomein rond vrede, conflict en geweld in de samenleving streven we in toenemende mate naar internationale samenwerking. In 2019 organiseerden we bijvoorbeeld in samenwerking met de Evens Foundation een internationale workshop

over omgaan met controversie en polarisatie in diverse Europese onderwijscontexten. Samen met academici en praktijkdeskundigen uit Zweden, Polen, Nederland, Kroatië en Spanje reflecteerden we over hoe onderwijsprofessionals kunnen omgaan met spanningen en tegenstellingen op school. Op die manier willen we niet alleen onze inzichten internationaal breder bekend maken, maar ook leren uit internationale ervaringen voor de Vlaamse praktijk.

Samen met academici en praktijkdeskundigen uit Zweden, Polen, Nederland, Kroatië en Spanje reflecteerden we over hoe onderwijsprofessionals kunnen omgaan met spanningen en tegenstellingen op school.

Naast de internationale samenwerking blijft het Vredesinstituut volop inzetten op samenwerking met lokale en Vlaamse partners. In 2019 leidde dat tot diverse vormen van samenwerking met partners als het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie, Kazerne Dossin, FARO (Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed) en de CANON Cultuurcel. Als partner in een netwerk dat professionals wil bijstaan in het omgaan met polarisatie, was het Vredesinstituut ook betrokken bij de opstart van de website wij-zij.be.

Dankzij externe projectfinanciering heeft het Vredesinstituut zijn onderzoekscapaciteit de afgelopen jaren gevoelig kunnen uitbreiden. Zo evalueerden we in 2019 op vraag van het Agentschap Binnenlands Bestuur het Vlaams Actieplan ter preventie van gewelddadige radicalisering en polarisering, waardoor we we tijdelijk twee bijkomende onderzoekers konden aanwerven. De resultaten van die evaluatie worden in 2020 gepubliceerd. En ook via de Europese financiering voor Project DIVERT konden we twee extra onderzoekers aantrekken, namelijk Quitterie de Labbey en Matteo Dressler, die verder in dit verslag in een interview meer uitleg over dit unieke Europees samenwerkingsverband geven.

Europese onderzoeksprojecten helpen ons niet enkel een beter zicht te krijgen op de illegale vuurwapenmarkt in Vlaanderen, maar ook op de internationale ontwikkelingen die deze markt beïnvloeden. Zo hebben we lessen kunnen trekken uit de aanpak van deze markt in andere Europese landen. Dergelijke benchmarkstudies zijn van groot belang ter ondersteuning van de regulering van legale en de bestrijding van illegale wapenhandel door de diverse betrokken actoren in België. We zijn dan ook verheugd dat de Europese Commissie in het najaar van 2019 groen licht gaf voor de financiering van een grootschalig onderzoeksproject in 2020-2021 naar de kenmerken van vuurwapengeweld in Europa en de link met illegale wapenhandel (Project TARGET). Ook in dit project zullen we samenwerken met verschillende internationale partners, waaronder de Universiteit van Leiden, Europol, UNODC en SEESAC. Samen zullen we onze kennis van de verschillende vormen van wapengeweld in Europa vergroten, met als uiteindelijk doel beleidsinitiatieven te ondersteunen die gericht zijn op geweldpreventie, en dit zowel op lokaal, Vlaams, nationaal als internationaal vlak.

Met zijn onderzoek naar wapenhandel en -gebruik heeft het Vredesinstituut de afgelopen jaren een sterke Europese reputatie opgebouwd. Zo vroeg het EU Non-Proliferation and Disarmament Consortium ons in 2019 om een bijdrage te verzorgen over de nieuwe EU-Strategie voor de bestrijding van de ongewenste proliferatie van kleine en lichte wapens, en schreef het Vredesinstituut een analyse over de aanpassing van het Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport en (het gebrek aan) effectieve vooruitgang in de convergentie van het wapenexportbeleid van de Europese lidstaten. Door deze Europese ontwikkelingen goed op te volgen, kan het Vredesinstituut ook op Europees niveau het beleid inzake wapenhandel mee sturen en tegelijkertijd alvast inspelen op de Vlaamse omzetting en implementatie van de Europese beleidsinitiatieven.

Samenwerken is niet enkel van belang voor het uitvoeren van onderzoek. Zoals we reeds aanstipten, is de nood aan een betere samenwerking vaak ook een van de belangrijkste conclusies van het gevoerde onderzoek van het instituut.

Samenwerken is niet enkel van belang voor het uitvoeren van onderzoek. Zoals we reeds aanstipten, is de nood aan een betere samenwerking vaak ook een van de belangrijkste conclusies van het gevoerde onderzoek van het instituut. Zo wijst onderzoeker Diederik Cops er in zijn essay over de controle op vuurwapeninvoer (zie verder in dit jaarverslag) op dat heel wat actoren (on)rechtstreeks betrokken zijn in de controle op de handel, het bezit en de verwerving van vuurwapens in Vlaanderen. Het ontbreken van systematische afstemming en samenwerking legt echter een hypotheek op de efficiëntie en kwaliteit van de controle, wat op zijn beurt weer gevolgen heeft voor de risico's op wapengeweld in onze samenleving.

Ook onderzoeker Maarten Van Alstein wijst in zijn essay (zie verder in dit verslag) op het belang van samenwerken. Hij stelt dat in onze samenleving conflicten onvermijdelijk zijn maar dat dit eigenlijk niet erg is. Van belang is vooral hoe we met deze conflicten omgaan: op een vijandige en destructieve wijze of op een democratische en vreedzame manier? Scholen kunnen hier een belangrijke rol in spelen. Niet enkel in het de-escaleren van acute spanningen, maar ook in het aanleren van vreedzame manieren om om te gaan met meningsverschillen en conflicten. Daar is echter samenwerking voor nodig, zowel binnen de scholen zelf als met externe partners zoals ouders, de buurt en praktijkdeskundigen.

Als kleine instelling trachten we de resultaten van ons onderzoek zoveel mogelijk te valoriseren in verschillende publicaties voor diverse doelgroepen. Zo vroeg het Vlaams Parlement in 2018 aan het Vredesinstituut om een advies over de actualisering van de IWT-richtlijn inzake overheidsfinanciering van defensiegerelateerd onderzoek en ontwikkelingsprojecten. Dat leidde in 2019 niet enkel tot het gevraagde advies en een bijhorend onderzoeksrapport over de uitdagingen en implicaties voor het Vlaamse beleid inzake dergelijke overheidssteun, maar ook tot aparte Nederlands- en Engelstalige publicaties over de mogelijke impact van het Europees Defensiefonds op wapenexportcontrole. Het voorbeeld illustreert hoe we de resultaten van het Vlaamse onderzoek ook internationaal willen verspreiden.

Andere voorbeelden uit 2019 van hoe we onze onderzoeksresultaten gediversifieerd verspreiden, zijn onze bijdragen aan verschillende tijdschriften omtrent het omgaan met controverses in de klas, of de tientallen lezingen, lessen en presentaties die we gaven over de resultaten van onze verschillende onderzoeksprojecten. Daarnaast organiseerden we ook eigen evenementen, waaronder onze jaarlijkse 11 November-lezing, en startten we met lunchseminaries in het Vlaams Parlement over verschillende vredethema's.

Samenwerken leidt soms echter ook tot afscheid nemen en het verwelkomen van nieuwe gezichten. Het afgelopen jaar kende het instituut verschillende personeelswissels. We wensen onze voormalige collega's al het beste in hun loopbaan en kijken ondertussen al volop uit naar het verwelkomen van onze nieuwe collega's. Veel nieuwe gezichten zijn er trouwens ook in onze raad van bestuur, aangezien begin 2020 aan het mandaat van ons vorige bestuur een eind kwam. Na vijf jaar voorzitterschap heeft Mieke Van Hecke in maart 2020 de fakkel doorgegeven aan Jan Peumans. Als voormalig voorzitter van het Vlaams Parlement (2009-2019) kent Jan het Vredesinstituut uiteraard erg goed en heeft hij steeds gewaakt over de onafhankelijkheid van het Vredesinstituut. We willen Mieke graag bedanken voor haar jarenlange inzet voor het instituut.

Het Vlaams Vredesinstituut kijkt vol vertrouwen naar de toekomst. Begin 2020 werd een nieuw strategisch plan aangenomen dat de krijtlijnen uitzet voor onze werking van de komende jaren. We blijven uiteraard inzetten op beleids- en praktijkgericht onderzoek van hoge kwaliteit en op bruikbare adviezen. Een belangrijke doelstelling is echter ook de verdere uitbouw van onze platformfunctie om zo onze voorlichtingstaak nog meer ter harte te nemen en de uitwisseling van ideeën en inzichten inzake vredes-thema's zoveel mogelijk te stimuleren. Het verwezenlijken van onze ambities zal in belangrijke mate afhangen van de mate waarin we ook de komende jaren met onze

Nu meer dan ooit heeft onze maatschappij nood aan gedegen objectieve analyses die het beleid en de praktijk gericht op een meer vredevolle samenleving ondersteunen.

Het Vredesinstituut zal hier elke dag aan blijven samenwerken.

verschillende partners samen zullen werken. We willen in het bijzonder het Vlaams Parlement bedanken voor zijn interesse en vertrouwen in ons werk, en voor de praktische samenwerking met zijn diensten.

“Het Vredesinstituut heeft sinds zijn oprichting een sterke reputatie opgebouwd als onderzoek-instelling die op objectieve wijze kritische analyses maakt omtrent verschillende relevante vredes-thema's. Die reputatie heeft ervoor gezorgd dat het instituut het parlementaire debat kan voeden, een daadwerkelijke impact heeft op het beleid en op de ontwikkeling van andere initiatieven inzake die thema's.”

Nils Duquet

Directeur ad interim Vlaams Vredesinstituut

PUBLICATIES EN ADVIEZEN

02/2019

Vlaanderen en nucleaire non-proliferatie - Uitdagingen voor nucleaire *dual use* exportcontrole, Diederik Cops

—

02/2019

Advies over de optimalisering van de Vlaamse *dual use* exportcontrole in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie

—

04/2019

Jaarverslag 2018, Vlaams Parlement, Brussel

—

04/2019

Controverse en spanningen in de klas: wat te doen?, in Impuls. Tijdschrift voor Onderwijsbegeleiding, Maarten Van Alstein

—

04/2019

The 2018 EU SALW Strategy: Towards an integrated and comprehensive approach, in *EU Non Proliferation and Disarmament Consortium*, Nils Duquet

—

07/2019

Consonanten en dissonanten. Over dialoog en controverse in de klas, in *Filosofie-Tijdschrift*, Maarten Van Alstein

—

08/2019

SIPRI Yearbook 2019, Samenvatting in het Nederlands

10/2019

Gewapend om te doden, Nils Duquet, Nino Kbiltsetskhilashvili, Isthiaq Khan en Eric Woods

—

10/2019

Hoe het conflict hanteren?, in tijdschrift over cultureel erfgoed FARO, Maarten Van Alstein

—

10/2019

Een stad als palimpsest van de oorlogsherinnering' (recensie M. Connelly & S. Goebel, Ypres, 2018), in Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, Maarten Van Alstein

—

12/2019

Reviewing the EU Common Position on arms exports: whither EU arms transfer controls?, Diederik Cops en Nils Duquet

—

12/2019

Controversy and polarisation in the classroom. Suggestions for pedagogical practice, Maarten Van Alstein

—

12/2019

Factsheet: Sustainable EU-funding of European defence cooperation? Accountable and transparent coordination of arms export policies needed, Diederik Cops en Aurelie Buytaert

VOORLICHTINGSACTIVITEITEN IN 2019

Voorlichting over de resultaten van het uitgevoerde onderzoek aan het Vlaams Parlement en aan het brede publiek behoort tot de kerntaken van het Vredesinstituut. Met deze voorlichtingsfunctie willen we tevens de uitwisseling van ideeën en visies over vredesgerelateerde thema's stimuleren.

In 2019 nam het Vredesinstituut actief deel aan 45 voorlichtingsactiviteiten. Het ging daarbij voornamelijk om voorstellingen van onze onderzoeksresultaten op evenementen die door andere organisaties werden georganiseerd. Een blik op deze activiteiten toont dat het hier een breed gamma van activiteiten betreft, gaande van de toelichting van onderzoeksresultaten in parlementaire commissies, over lezingen voor het brede publiek, presentaties op academische conferenties, gastlessen op universiteiten en andere instellingen voor hoger onderwijs, tot de actieve deelname aan allerlei panelgesprekken en gespecialiseerde workshops. Deze activiteiten vonden zowel in binnen- als buitenland plaats en zorgden ervoor dat het Vredesinstituut zijn stem kon laten horen en gedachtewisselingen inzake vrede en geweldspreventie kon stimuleren.

In de volgende paragrafen geven we, per onderzoeksdomein van het Vredesinstituut, een overzicht van vermelde activiteiten. Daarnaast organiseerde het Vredesinstituut ook zes eigen evenementen in 2019 (zie overzicht op pagina 13).

‘Omgaan met conflict en geweld in de samenleving’

In het najaar van 2018 publiceerde het Vlaams Vredesinstituut *Omgaan met controverse en polarisatie in de klas* (uitgeverij Pelckmans Pro). Het boek biedt pedagogische richtingwijzers en tips omtrent het aangaan van moeilijke gesprekken, het creëren van een open en democratisch klasklimaat, en het constructief hanteren van maatschappelijke conflicten en spanningen op school. Op basis van dit boek gaf onderzoeker Maarten Van Alstein in de loop van 2019 een reeks lezingen en participeerde hij aan enkele panelgesprekken.

Lezingen werden onder meer gegeven bij het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap (7/2/2019 en 6/5/2019), het Agentschap Inburgering en Integratie (3/5/2019), de VVSG en de stad Sint-Niklaas (16/5/2019), en op de Forumdag Herinneringseducatie van het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie en Kruit/Kleur Bekennen (7/11/2019). In het kader van het Wij-zij-netwerk (<https://wij-zij.be/>), waarin het Vlaams Vredesinstituut een partner is, werden ook lezingen gegeven op vormingsdagen over polarisatie georganiseerd door de Kazerne Dossin.

Naast vermelde lezingen brachten we onze inzichten naar voren in panelgesprekken op de Dag van de Cultuureducatie van CANON Cultuurcel (12/3/2019), de Dag van het Filosofieonderwijs van VEFO (Vlaams Netwerk voor Eigentijds Filosofieonderwijs) (30/3/2019) en tijdens een studiedag van Ucsia over verscheidenheid (21/11/2019). Voorts leverden we een tweetal bijdragen aan het traject dat FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed) in 2019 opzette over ‘conflict en meerstemmigheid’ in het erfgoedveld, tijdens een debatvoormiddag in april en in een sessie over ‘beladen erfgoed’ op Het Groot Onderhoud in Antwerpen in november.

In mei organiseerde het Vlaams Vredesinstituut in samenwerking met de Evens Foundation een internationale workshop met academici en praktijkdeskundigen over controverse en polarisatie in verschillende Europese onderwijscontexten. Enerzijds om onze inzichten internationaal te toetsen en breder bekend te maken, anderzijds om voor de Vlaamse praktijk te leren van internationale inzichten.

Ook in het onderzoeksveld over gewelddadige radicalisering lieten we in 2019 onze stem horen. Zo leverden we tijdens studiedagen en seminars georganiseerd door het Egmont Instituut bijdragen over nieuwe onderzoekslijnen inzake radicalisering en methoden van onderzoek naar radicalisering en extremisme (14/06/2019 en 18/06/2019), en namen we deel aan een panelgesprek over het beleid inzake radicalisering in België en Nederland (19/9/2019).

‘Wapenhandel en -gebruik’

In 2019 organiseerde het Vredesinstituut een aantal eigen evenementen om de resultaten van het gevoerde onderzoek inzake wapenhandel en -gebruik te verspreiden naar parlementsleden, beleidsmakers en andere betrokken actoren. Zo werden de onderzoekspublicaties over de nieuwe EU-strategie ter bestrijding van de illegale proliferatie van vuurwapens (4/4/2019), de wapens gebruikt bij massaschietpartijen in Europa (3/10/2019) en de impact van de Europese defensiesamenwerking op wapen-exportcontrole (3/12/2019) voorgesteld op eigen evenementen in het Vlaams Parlement. Verder stelden we de resultaten van ons onderzoek en advies over exportcontrole inzake nucleair gerelateerde *dual use* producten voor in de Commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement (19/2/2019).

Het Vredesinstituut bereikt met zijn onderzoek rond de wapenproblematiek niet enkel een nationaal, maar ook een internationaal publiek. Het Vredesinstituut werd dan ook verschillende malen uitgenodigd om in het buitenland zijn lopende projecten en onderzoeksresultaten voor te stellen. Zo nam het Vredesinstituut op vraag van het VN-Agentschap inzake Drugs en Criminaliteit (UNODC) deel aan een prestigieuze Wilton Park meeting over illegale wapenhandel en de link met terrorisme (23-24/1/2019), werd het uitgenodigd om Project DIVERT voor te stellen op de jaarlijkse stuurgroep voor kleine en lichte wapens van het platform SEESAC (5/3/2019) en gaf het een lezing over de rol van het internet in illegale wapenhandel in Europa op een conferentie van de onderzoeksinstellingen IRIS en GRIP (15/5/2019).

Het Vredesinstituut organiseerde bovendien een panel over de preventie van wapenmisbruik op de jaarlijkse conferentie van de European Society of Criminology waar het ook verschillende presentaties van eigen onderzoek gaf (19/9/2019). Het instituut gaf verder ook een presentatie over de toekomst van het Europese wapenexportcontrole-beleid op de jaarlijkse COARM-NGO conferentie (15/5/2019) en, op de zesde Internationale Conferentie over het observeren en analyseren van criminaliteit (4/11/2019), over de staat van het huidige onderzoek naar illegale wapenhandel in Europa. Een andere lezing, handelend over de omzetting van de Europese vuurwapen-richtlijn van 2017 in België, gaven we op een studiedag van Politeia (18/10/2019). Het Vredesinstituut gaf tot slot lezingen over de positie van Vlaanderen in het debat over nucleaire ontwapening op de UN Day Flanders, georganiseerd door het VN-instituut voor training en onderzoek (UNITAR), CIFAL Flanders en de Vereniging voor de Verenigde Naties (21/10/2019), en over Europese wapenexportcontrole aan de UN Disarmament Fellows (12/9/2019).

Het Vredesinstituut werd in 2019 ook meermaals gevraagd om gastlessen te geven over verschillende aspecten van de problematiek van wapenhandel en -gebruik. Zo gaven we gastlessen over de relatie tussen illegale wapenhandel en gewapende conflicten aan de Vrije Universiteit Amsterdam (26/2/2019), over internationale wapenhandel en het VN-Wapenhandelsverdrag aan de Vives Hogeschool (28/11/2019), over illegale vuurwapenhandel in Europa aan verschillende nationale politiediensten uit het buitenland in het kader van een lessenreeks van CEPOL (25/9/2019), en over de veiligheidsgevolgen van de ongewenste proliferatie van kleine en lichte wapens op de Hoge Studies Veiligheid en Defensie (8/11/2019).

EIGEN ACTIVITEITEN

02/04/2019

Voorstelling **'Jaarverslag 2018'**,
Vlaams Parlement, Brussel

04/04/2019

Hoe de vuurkracht van criminelen en terroristen reduceren? De nieuwe EU strategie om de illegale proliferatie van vuurwapens te bestrijden, Vlaams Parlement, Brussel

03/10/2019

Lunchseminarie **Armed to Kill**,
Vlaams Parlement, Brussel

29/10/2019

Boekvoorstelling **Srebrenica overleven**, in samenwerking met Kazerne Dossin en Uitgeverij Polis, Vlaams Parlement, Brussel

10/11/2019

Elfnovemberlezing met Lois Bibbings,
in samenwerking met stad Ieper te Ieper

03/12/2019

Lunchseminarie: **'Sustainable EU funding for European defence cooperation? Accountable and transparent coordination of arms export policies needed!'**,
Vlaams Parlement, Brussel

De handel in en het bezit van vuurwapens in Vlaanderen

Samenwerken aan een goede en efficiënte controle

Vuurwapens nemen een speciale plaats in binnen de samenleving. Aan de ene kant zijn het gebruiksvoorwerpen die particulieren voor verschil-

lende legitieme doeleinden - de jacht, sportbeoefening, als voorwerp van een verzameling - kunnen verwerven en gebruiken. Aan de andere kant houden vuurwapens een potentieel gevaar in voor de openbare orde en veiligheid wanneer ze in verkeerde handen vallen. Een efficiënt en goed functionerend controlesysteem inzake vuurwapens garandeert dat enkel personen die voldoen aan de wettelijke voorwaarden een vuurwapen kunnen verwerven, bezitten en gebruiken. Het helpt voorkomen dat legale vuurwapens op de illegale markt belanden en laat toe (evoluties in) de aard en omvang van het vuurwapenbezit en -gebruik te identificeren. In dit essay schetsen we de uitdagingen voor de controle op de invoer van vuurwapens in Vlaanderen en schuiven we enkele suggesties naar voor om deze uitdagingen aan te gaan.

DIEDERIK COPS

Meer vuurwapens in Vlaanderen. Verklaringen en uitdagingen

In Vlaanderen en België worden quasi geen vuurwapens of munitie voor *civiel gebruik* geproduceerd. De overgrote meerderheid van de in Vlaanderen verkochte vuurwapens en munitie wordt daarom ingevoerd vanuit het buitenland. Vooral andere Europese landen, zoals Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk en Italië, blijken de voorbije jaren populaire herkomstlanden te zijn. De controle op deze invoer naar het Vlaams Gewest gebeurt sinds de regionalisering van deze bevoegdheid in augustus 2003 door de Vlaamse overheid. Concreet staat de dienst Controle Strategische Goederen in voor het uitreiken van invoervergunningen voor vuurwapens en munitie. Zowel particulieren als wapenhandelaars die legaal vuurwapens of munitie willen invoeren, hebben

In vijf jaar tijd is de vergunde invoer van vuurwapens in Vlaanderen quasi verdubbeld.

hiervoor zo'n vergunning nodig. Wat opvalt is dat de waarde van deze vergunde invoer naar Vlaanderen al enkele jaren stelselmatig toeneemt. Zo steeg de vergunde invoer van vuurwapens in vijf jaar tijd van 5,5 miljoen euro in 2013 tot 10,5 miljoen euro in 2018. De vergunde invoer van munitie liep in 2018 op tot 24,5 miljoen euro. Ter vergelijking: in 2013 bedroeg de vergunde invoer van munitie 16,4 miljoen euro en in 2011 slechts 4,3 miljoen euro.

Deze toename van de vergunde invoer van vuurwapens en munitie loopt gelijk met een stijging van het particuliere vuurwapenbezit en het aantal actieve vuurwapenbezitters. Het Centraal Wapenregister (CWR), het nationale databestand met alle geregistreerde vuurwapens in België, toont dat het aantal geregistreerde vuurwapens in België gestegen is van ongeveer 700.000 in 2010 tot iets meer dan 800.000 in 2019. In Vlaanderen zijn er momenteel ongeveer 335.000 geregistreerde vuurwapens terwijl er jaarlijks ongeveer 5.000 tot 6.000 actieve vuurwapenbezitters bij komen, tot een totaal in augustus 2019 van ongeveer 94.000 geregistreerde, actieve Vlaamse vuurwapenbezitters. Vooral de groeiende populariteit van het sportief en recreatief schieten draagt bij aan deze geleidelijke toename. Bijna 40% van alle vuurwapens in Vlaanderen in het CWR staat geregistreerd onder die categorie. Tussen 2016 en 2019 is het aantal vuurwapens van die categorie bovendien met meer dan 20% (van 102.000 tot 127.000) gestegen. Hoewel wapenbezit in Vlaanderen – 3 tot 4% van de Vlaamse huishoudens bezit een of meerdere vuurwapens – net als in heel wat andere Europese landen eerder aan de lage kant is, neemt het aantal vuurwapens in particuliere handen dus wel geleidelijk toe. Gelijkaardige tendensen zijn ook in andere Europese landen vast te stellen. Ons onderzoek toont alvast dat de overweging om een vuurwapen aan te schaffen in belangrijke mate wordt gevoed door meer algemene gevoelens van onveiligheid en een algemene wens tot zelfbescherming.

Ook het wapenbezit bij politie- en private veiligheidsdiensten is de voorbije jaren aan verandering onderhevig. Zowel de federale politie als diverse lokale politiekorpsen vervangen hun bestaande vuurwapens door zwaardere vuurwapens, of zijn dit van plan. Ook bij private veiligheidsdiensten wordt de wettelijk voorziene mogelijkheid om voor bepaalde bewakingsopdrachten een vuurwapen te dragen vaker effectief gebruikt. Een blijvende aandacht voor evoluties in de omvang en de aard van de bewapening van overheids- en private bewakingsdiensten is geboden. Hoewel een aanpassing en uitbreiding van het beschikbare vuurwapenarsenaal een logische reactie kunnen zijn op toenemende risico's en op de ervaring dat criminelen vaker bewapend zijn met – veelal illegale – zwaardere vuurwapens, houdt zulke reactie immers ook een neven-effect in. Er dreigt zo een vicieuze cirkel te ontstaan van steeds meer en steeds zwaardere vuurwapens die hun intrede in onze samenleving maken.

Het is met andere woorden belangrijk dat men zich bewust blijft van de potentiële neveneffecten van de trend een grotere aanwezigheid van vuurwapens in de samenleving enkel te beantwoorden met meer vuurkracht. Meer (vuur)wapens zijn niet noodzakelijk het enige of het beste antwoord. Een goed functionerend controlesysteem speelt een centrale rol in deze problematiek: het laat toe dat legitieme bezitters vuurwapens kunnen verwerven, maar voorkomt tegelijkertijd dat mensen om verkeerde redenen en met verkeerde bedoelingen een vuurwapen kunnen aanschaffen. Het balanceren tussen efficiëntie – een vlotte procedure voor legitieme bezitters van vuurwapens – en effectiviteit – een kwaliteitsvolle controle om te voorkomen dat vuurwapens in de verkeerde handen vallen – is een voortdurende uitdaging. Hoewel het wapenbezit in Vlaanderen relatief laag blijft, kan de geleidelijke toename van het particulier wapenbezit die uitdaging nog pertinenter maken. Zo zet deze tendens een kwantitatieve druk op het systeem in de vorm van een stijging van het aantal vergunningsaanvragen. Bovendien oefenen deze evoluties ook een kwalitatieve druk uit op het controlesysteem, met name door de noodzaak te garanderen dat enkel de personen die (blijvend) voldoen aan de wettelijk voorgeschreven voorwaarden, een vuurwapen kunnen verwerven en bezitten.

Meer (vuur)wapens zijn niet noodzakelijk het enige of beste antwoord op een grotere aanwezigheid van vuurwapens in de Vlaamse samenleving.

De toenemende invoer en het stijgende bezit van vuurwapens roepen kortom niet enkel vragen op over de wenselijkheid van een groeiende aanwezigheid van vuurwapens in de Vlaamse samenleving, ze maken een kwaliteitsvol en performant controlesysteem nog meer noodzakelijk. In de praktijk

echter zijn er verschillende elementen die de efficiëntie en de effectiviteit van de controle op de (buitenlandse) handel in en het bezit van vuurwapens bemoeilijken.

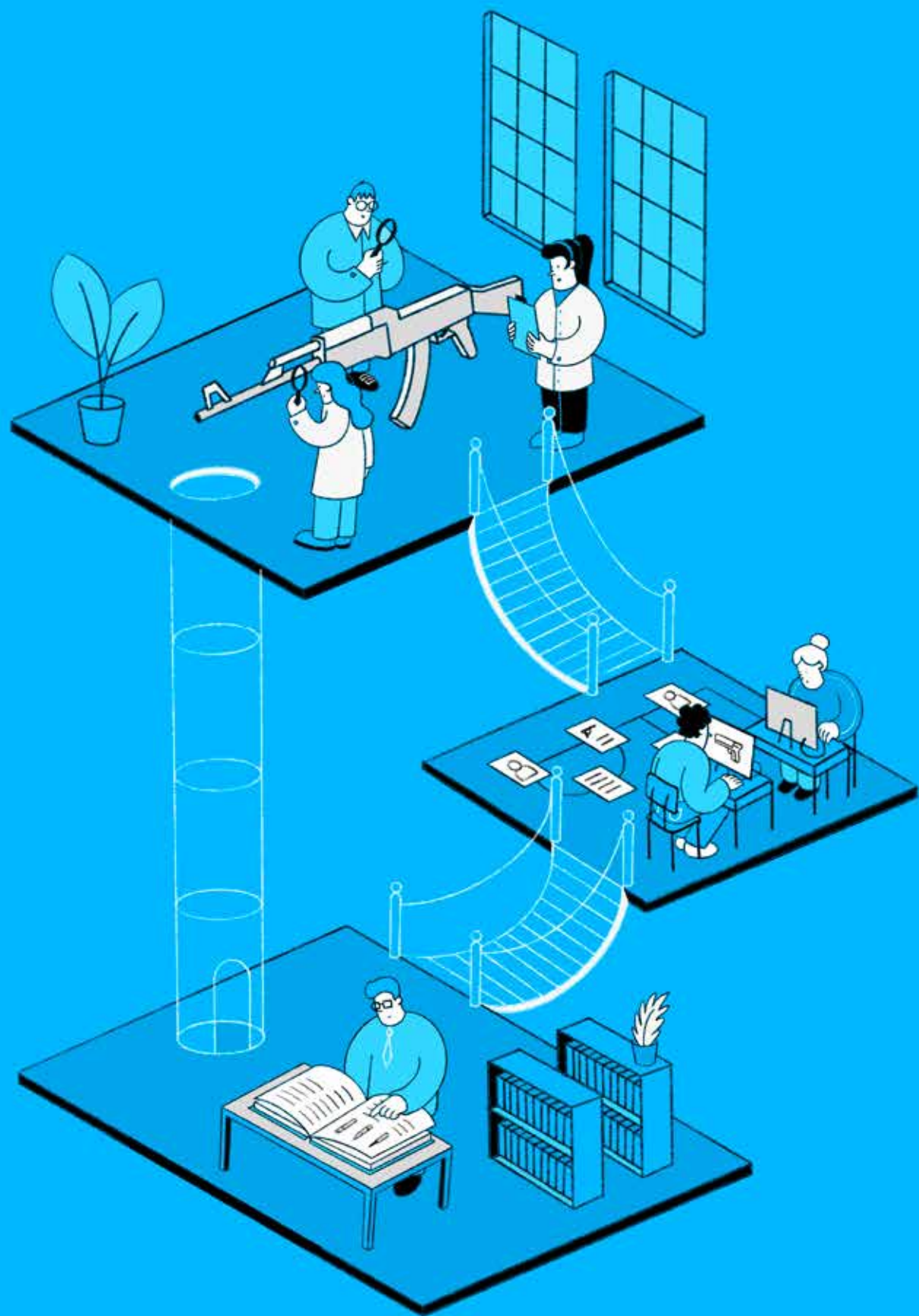
Een complex en verkokerd controlesysteem

De uitdagingen die zich stellen, zijn vooral het product van de complexiteit van het invoercontrolesysteem, zeker wanneer we dit systeem analyseren vanaf het moment dat een particulier of handelaar vuurwapens of munitie wil invoeren tot het moment dat die wapens effectief in zijn bezit zijn. Bij dit proces zijn diverse diensten (on)rechtstreeks betrokken. De gewestelijke controlediensten staan in voor de controle op de invoer van vuurwapens en vormen zo een eerste laag in het globale controlestelsel inzake de handel in en het bezit van vuurwapens. Deze diensten hebben weliswaar een specifieke en afgebakende verantwoordelijkheid – het afleveren van vergunningen voor de legale invoer van vuurwapens naar de respectieve gewesten – maar zijn tegelijkertijd sterk verbonden met de andere actoren en overheidsniveaus in het globale controlestelsel.

Die sterke verwevenheid komt tot uiting in de formele link tussen het Vlaamse controlestelsel op de invoer van vuurwapens enerzijds en het federale kader inzake de binnenlandse handel en het binnenlandse vuurwapenbezit anderzijds. Een particulier of wapenhandelaar kan enkel een invoervergunning krijgen als hij een bewijs van een wettige reden, als toets voor het risico voor de openbare orde en veiligheid, om een vuurwapen voorhanden te hebben, kan voorleggen. Actoren als de provinciale wapendiensten, de federale wapendienst, de erkende Vlaamse schietsportfederaties en de arrondissementscommissarissen zijn gelinkt met het Vlaamse invoercontrolestelsel, aangezien ze de bewijzen van wettige redenen afleveren en instaan voor de controle en opvolging van de geldigheid ervan. De in Luik gevestigde Proefbank voor vuurwapens staat daarnaast in voor de technische controle en verificatie van de ingevoerde vuurwapens, en levert technisch advies aan de dienst Controle Strategische Goederen bij elke vergunningsaanvraag. Lokale politiediensten tot slot zijn verantwoordelijk voor de fysieke verificatie van en de controle op de geregistreerde vuurwapens bij de personen die een of meerdere vuurwapens bezitten.

Er zijn met andere woorden heel wat actoren betrokken bij de controle op de handel, het bezit en de verwerving van civiele vuurwapens, elk met een specifieke rol en bevoegdheid in het globale controlesysteem. Die aanzienlijke versnippering legt een hypotheek op de efficiëntie en kwaliteit van de controle. Door de sterke verbondenheid en wederzijdse afhankelijkheid van de verschillende bevoegdheden en betrokken diensten, is systematische afstemming en samenwerking nodig. Maar net daaraan lijkt het te ontbreken, met een verkokering van de controleketen als resultaat. Hoewel er ingeval van verdenkingen van misbruik wel ad hoc informatie wordt gedeeld, blijkt er weinig systematische informatie-uitwisseling te gebeuren, wat nochtans noodzakelijk is voor een blijvende identificatie van potentiële misbruiken. Bovendien is er weinig terugkoppeling over het nut en de relevantie van de gedeelde informatie. Deze gebrekkige uitwisseling en terugkoppeling zijn symptomatisch voor de weinige structurele

contacten tussen de verschillende diensten. Als bijkomend gevolg van deze verkokering is er weinig overleg of informatie-uitwisseling over veranderingen in wetgeving, beleid of praktijk. Dit is vooral jammer omdat wijzigingen op het ene niveau of bij de ene dienst, vanwege de sterke verwevenheid, ook onlosmakelijke gevolgen hebben voor een ander niveau of dienst. Veel goede wil en een grote bereidheid om pragmatisch samen te werken, blijken niet voldoende om deze versnippering te overstijgen. Vooral een beperkte personeelscapaciteit en een gebrekkige digitalisering, in combinatie met een gebrek aan overkoepelende coördinatie, hebben tot gevolg dat er geen aaneengesloten controlesysteem is, en dat het bestaande systeem complex is met soms lange doorlooptijden. Zo'n verkokerde controleketen dreigt heel wat mazen in het net te creëren, en verhoogt het risico dat vuurwapens ontsnappen aan de legale controle en in de illegaliteit terechtkomen. Naast de uitdagingen die deze versnippering stelt voor het controlesysteem zelf, bemoeilijkt het ook de beeldvorming. De triangulatie van verschillende databanken, die elk een 'deelfoto' tonen, laat wel toe bepaalde tendensen en mogelijke verklaringen te identificeren, maar een precies, volledig beeld van de instroom van, de handel in en het bezit van vuurwapens en munitie is momenteel niet beschikbaar. En het ontbreken van zo'n overkoepelend overzicht is symptomatisch voor de wijze waarop het controlesysteem momenteel functioneert.

Samenwerken aan een betere en meer efficiënte controle

De controle op en de opvolging van de handel in vuurwapens verdienen beter. Uiteraard moet elke dienst de eigen werking zo efficiënt en effectief mogelijk trachten te organiseren. Maar een gesloten controleketen, die efficiënt functioneert en eventuele misbruiken voorkomt en opspoot, kan enkel door betere afstemming en samenwerking tussen de verschillende diensten worden verwezenlijkt. Hiervoor zijn in de eerste plaats initiatieven of maatregelen nodig die zulke afstemming mogelijk maken.

Een verdere digitalisering kan een belangrijke bijdrage leveren in de aanpak van de huidige verkokering. Ze kan immers de drempel voor informatie-uitwisseling verlagen, en rechtstreekse toegang tot relevante en up-to-date gegevens van andere diensten mogelijk maken. Digitalisering is dus nodig, maar is ook geen mirakeloplossing: een digitalisering zonder meer zou de afhandeling van de controle door de verschillende diensten kunnen versnellen, maar versterkt niet noodzakelijk de kwaliteit van de controleketen. Op zijn minst is er nood aan afstemming en interoperabiliteit van de verschillende beheerssystemen van de betrokken diensten. Beter nog zou een verregaande functionele integratie van die digitale systemen zijn zodat relevante informatie sneller gedeeld, of zelfs rechtstreeks toegankelijk voor andere diensten gemaakt kan worden. Ook de kwaliteit van de controle zou gebaat zijn bij een continue toegang tot up-to-date informatie over de precieze locatie van een vuurwapen en over de geldigheid van aangeleverde documenten.

De controle op de handel en het bezit van vuurwapens is zoals reeds aangestipt een gedeelde bevoegdheid tussen het federale en het regionale niveau. Een goed functionerende, overkoepelende overlegstructuur inzake de (inter)nationale handel in vuurwapens en munitie is dus belangrijk om de huidige verkokering tegen te gaan en een afgesloten legaal circuit voor de handel, het bezit en gebruik van vuurwapens te garanderen. Nog een betere optie is het om maatregelen te nemen die de complexiteit van het bestaande controlesysteem verminderen. Daarom is het nuttig te onderzoeken of een integratie van de verschillende Vlaamse controlebevoegdheden onder één overheidsdienst een toegevoegde waarde kan betekenen om de huidige versnippering tegen te gaan. Op Vlaams niveau zijn de bevoegdheden waarvan sprake momenteel verspreid over departementen en agentschappen zoals de dienst Controle Strategische Goederen, Sport Vlaanderen, het Agentschap Natuur en Bos en de (private) Vlaamse schietsportfederaties. Het engagement van de Vlaamse regering om een meer coherent handhavingsbeleid uit te werken, biedt in deze context mogelijkheden.

DE INVOER VAN VUURWAPENS EN MUNITIE IN VLAANDEREN.

Een meer uitgebreide analyse van de evoluties in de aard en omvang van de (vergunde) invoer van vuurwapens en munitie in Vlaanderen sinds 2006, en een meer diepgaande bespreking van de uitdagingen voor het invoercontrolesysteem zijn te raadplegen in *“De invoer van vuurwapens en munitie in Vlaanderen. Evoluties, verklaringen en uitdagingen voor controle”*. Dit rapport is in april 2020 verschenen en kan op de website van het Vlaams Vredesinstituut vrij worden geconsulteerd.

Voor meer informatie over controle op wapenhandel,
contacteer Diederik via mail (diederik.cops@vlaamsparlement.be)
of volg hem op Twitter (@Diederik_Cops)

Conflict, burgerschap en vrede

Samenwerken aan een vreedzaam schoolklimaat

Conflict is als zuurstof, heeft vredesonderzoeker Kathy Bickmore ooit geschreven. Een wezenlijk en onontkoombaar element van het leven – en tegelijk ook explo-

sief. Vandaag hebben tal van mensen het gevoel dat maatschappelijke spanningen harder en bitser worden. Het verbaast dan ook niet dat veel mensen vooral dat tweede kenmerk, het ontvlambare karakter van conflict, lijken te zien. Bickmore herinnert er ons met haar metafoor echter aan dat conflicten, hoe explosief ze soms ook kunnen zijn, bij de menselijke conditie horen. Wie met anderen samenwerkt of samenleeft, zál van tijd tot tijd met conflicten geconfronteerd worden. Dat is onvermijdelijk. Conflicten hoeven evenwel niet noodzakelijk schadelijk uit te draaien of in geweld te eindigen. Of conflicten al dan niet in ons gezicht ontploffen, hangt in sterke mate af van de manier waarop we ermee omgaan: op een democratische en vreedzame, of op een destructieve en vijandige manier.

MAARTEN VAN ALSTEIN

In tijden van bitse twitterrellen en woedende infostormen is het goed deze benadering van conflict en vrede voor ogen te houden. Ze herinnert aan onze opdracht om samen te blijven werken aan vrede. Niet om steeds tot een consensus te komen, dat is een onmogelijk ideaal. Wél om op een open en vreedzame manier met onze meningsverschillen en conflicten te blijven omgaan. Voor een democratie is het cruciaal dat ze wat conflict kan hebben. In de praktijk levert dat vaak spanningen en splijtende tegenstellingen op. Maar dat maakt de vraag hoe we omgaan met conflicten alleen maar relevanter.

Dat geldt zeker ook voor het onderwijs, waar deze vraag de afgelopen jaren prominent op de radar is verschenen. Hoe reageer je als leerkracht, pedagogisch begeleider of directeur wanneer maatschappelijke conflicten en spanningen zich in je klas of school voordoen? Als die conflicten en spanningen niet goed gehanteerd worden, dreigt dat niet alleen druk te zetten op het samenleven op school maar ook op het leren.

Het Vredesinstituut tracht onderwijsprofessionals te versterken in hun vaardigheden.

Sinds enkele jaren tracht het Vredesinstituut onderwijsprofessionals te versterken in hun vaardigheden om met deze lastige situaties om te gaan. Een eerste doelstelling van ons werk is om handelingsschema's aan te reiken waarop leer-

krachten kunnen voortgaan om adequaat te reageren op confronterende uitspraken, heftige discussies en polarisatie in de klas. In onze benadering van controverserend en polarisatie is echter steeds ook een tweede perspectief aanwezig. Daar ligt de focus niet zozeer op de korte termijn van het de-escaleren en ontzenuwen van oplopende spanningen. We benadrukken ook het belang van de klas als een open en meerstemmige ruimte waar leerlingen leren hoe ze op een democratische manier kunnen omgaan met meningsverschillen en controversiële kwesties. Deze pedagogische strategie is nuttig om verschillende redenen. Niet alleen leveren goed voorbereide klasgesprekken en projecten rond actuele thema's cognitieve leerwinsten op. Leerkrachten werken op deze manier ook aan een open klasklimaat, een klimaat waarin leerlingen ervaren dat ze hun mening kunnen uiten. We weten dat zo'n open klasklimaat kan samenhangen met democratische attitudes bij leerlingen. Anders gezegd, een open klasklimaat is een cruciale sleutel om leerlingen kennis te laten opdoen over de democratie én hun burgerschapsvaardigheden in de praktijk te ontwikkelen. Onze benadering van controverserend zoekt zo bewust het snijpunt op tussen conflicthantering, vredeseducatie en burgerschapsvorming.

In 2019 leerden we uit vele gesprekken met onderwijsprofessionals dat deze tweeledige aanpak aansluit bij de behoeften en verwachtingen van de onderwijspraktijk. Maar we leerden ook dat er iets ontbrak in onze benadering. Ons werk focuste vooral op de leerkracht in de klas en had te weinig aandacht voor aspecten van de bredere schoolcontext, zoals teamwerking, pedagogische visie van de school en schoolklimaat. Die bredere context is echter cruciaal. Het lijkt er immers op dat het lang niet alleen eenmalige

projecten of concrete lesinhouden zijn die bepalen of vredes- en burgerschapseducatie in de praktijk effecten heeft, maar dat ook het bredere schoolklimaat en het ‘verborgen curriculum’ een belangrijke rol spelen in de effectiviteit van onderwijsinspanningen.

In deze bijdrage willen we die lacune in onze benadering adresseren en toelichten waarom een schoolbrede benadering waardevol is om op een constructieve én effectieve manier om te gaan met conflicten en controversiële vraagstukken. Dat doen we in drie stappen. Eerst schetsen we wat in de literatuur precies begrepen wordt met het schoolklimaat en een schoolbrede benadering. Vervolgens proberen we te duiden waarom schoolbreed werken veelbelovend is, met name door een blik te werpen op onderzoek over de effectiviteit van deze benadering. Daarna gaan we na hoe een schoolbrede aanpak vandaag in het Vlaamse onderwijs in de praktijk wordt gebracht.

Een schoolbrede benadering?

Wie er de literatuur over schoolklimaat en een schoolbrede benadering op naslaat, merkt dat die lang niet alleen over burgerschapsvorming en vredeseducatie gaat. De afgelopen decennia hebben onderwijsexperts het belang van schoolklimaat en schoolbreed werken beklemtoond voor een breed spectrum aan onderwijsdoelstellingen – van zorg, gezondheid en veiligheid tot werken rond probleemgedrag. Thapa en collega's (2013) definiëren het schoolklimaat dan ook heel algemeen als het geheel van patronen van ervaringen op school, zowel van leerlingen en schoolpersoneel als van ouders. Het schoolklimaat weerspiegelt daarbij het complexe geheel van normen, waarden, doelstellingen, doceer- en leerpraktijken, interpersoonlijke relaties en organisatorische structuren zoals die op de school vormgegeven en beleefd worden. Vier dimensies zijn daarbij relevant: veiligheid, relaties, lesgeven en leren, en de institutionele omgeving (missie en normen).

Definities van een schoolbrede benadering (of: whole school approach) sluiten hier nauw bij aan. Auteurs wijzen op het samenspel tussen diverse elementen zoals de schoolvisie en het schoolbeleid, de kwaliteit van het curriculum en het lesgeven, het leiderschap en management, de schoolcultuur (waarden, normen, rituelen), de verschillende vormen van leerlingenparticipatie, en de samenwerking tussen school en bredere gemeenschap of buurt. (Dat laatste wordt ook wel een ‘brede school’ genoemd.)

Ook binnen het veld van de vredes- en burgerschapseducatie is er belangstelling voor een schoolbrede benadering. Projecten die van deze benadering vertrekken, proberen de aandacht voor vreedzame vormen van conflicthantering duurzaam in de school te verankeren door op verschillende niveaus tegelijk te werken, van het pedagogische project van de school tot de dagelijkse omgang met conflicten. De schoolleiding heeft in dit alles een sleutelrol te spelen. Om duurzaam te zijn, krijgen programma's best vorm in meerjarige trajecten. Dat betekent dat er voldoende tijd, ondersteuning en geld voor wordt vrijgemaakt. Daarnaast wordt gewezen op het belang van draagvlak in het

schoolteam. Alle personeelsleden, van leerkrachten en pedagogisch begeleiders tot administratief personeel en directie, staan immers model voor het project: als zij de verwachte vaardigheden en attituden 'voorleven' heeft een programma meer kans op slagen. Daarom worden trainingen voor het schoolpersoneel best in teamverband georganiseerd. Zo kunnen scholen uitgroeien tot 'leergemeenschappen'.

Leren over vreedzaam en democratisch samenleven beperkt zich best niet tot een reeks lessen waar vooral kennis overgedragen wordt.

Een schoolbrede benadering impliceert volgens de literatuur een aantal zaken. Ten eerste blijft kennisoverdracht en -opbouw over democratie en vrede cruciaal. Zonder kennis vaart de praktijk blind. Maar leren over vreedzaam en democratisch samenleven beperkt zich best niet tot een reeks lessen waar vooral kennis overgedragen wordt. Leren over democratisch en vreedzaam burgerschap wordt alleen maar krachtiger als het goed ingebed is in een breder kader waarin de school gezien wordt als een democratische

gemeenschap, een soort minimaatschappij. Net als in de samenleving buiten de school is in die gemeenschap uiteraard een gezagsstructuur aanwezig. Maar binnen die structuur leren leerlingen ook zelf verantwoordelijkheid opnemen voor hun burgerschap en, belangrijk, leren ze in de praktijk hoe ze op een constructieve manier kunnen omgaan met de vele meningsverschillen en conflicten die in elke vorm van samenleven – van school tot democratie – onvermijdelijk zijn (Verhoeven, 2012).

Dit klinkt allemaal mooi, zeker in theorie. Maar alles samengenomen levert het natuurlijk een stevige uitdaging op voor scholen en schoolteams. Willen ze die in de praktijk het hoofd bieden dan botsen ze op enkele obstakels en valkuilen (Van Tuijl & Ruiterkamp, 2011). Zo is er het gebrek aan voldoende ervaring met een schoolbrede aanpak. Zowel individuele leerkrachten als teams kunnen koudwatervrees voelen, bijvoorbeeld omdat ze gefrustreerd zijn over eerdere mislukkingen of een zekere innovatiemoeite voelen. Een andere drempel is dat de effecten van een schoolbrede benadering niet snel genoeg of duidelijk waarneembaar zijn. Deze uitdagingen en vele obstakels zijn reëel. Toch loont het de moeite om met volgehouden inspanning te blijven werken aan een schoolbrede benadering van democratisch en vreedzaam samenleven in het onderwijs. Dat blijkt onder meer uit empirisch onderzoek naar de impact van het schoolklimaat.

Het belang van het schoolklimaat

Waarom is het klimaat op school belangrijk? Een positief schoolklimaat kan volgens Thapa en collega's (2013) onder meer samenhangen met leerwinsten en goede schoolprestaties, alsook met een effectief gezondheids- en preventiebeleid. Scholen die pestgedrag op een effectieve manier willen aanpakken, zo stellen ze verder, investeren best niet alleen in lespakketten maar gaan best ook aan de slag rond de hervorming van het schoolklimaat. Het belang van het schoolklimaat toont zich ook in het kader van burger-

schaps- en vredeseducatie. Zoals Spruyt en collega's (2015) enkele jaren geleden schreven in een rapport voor het Vredesinstituut, geeft onderzoek aan dat de ontwikkeling van burgerschapscompetenties bevorderd wordt wanneer er, naast het expliciet overdragen van kennis en vaardigheden, in de school een open en democratisch klimaat aanwezig is.

Anders gezegd, het zijn dus lang niet alleen de specifieke initiatieven die scholen organiseren (zoals een projectweek) of de inhoud van vormingen die bepalend zijn voor het al dan niet bereiken van de onderwijsdoelstellingen op het vlak van democratische waarden, normen en participatie. De effectiviteit van burgerschapsvorming hangt in sterke mate ook af van de manier waarop de school zelf georganiseerd is en welk klimaat er aanwezig is. Scholen die werkzame programma's rond burgerschaps- en vredeseducatie willen implementeren, houden dus best rekening met dat bredere schoolklimaat. Zo is het bijvoorbeeld goed mogelijk dat de effecten van een programma dat op zich effectief is, tenietgedaan worden door tegenwerkende elementen in de bredere schoolcontext (Spruyt e.a., 2015). Bovendien kan het klas- en schoolklimaat waarin leerlingen

Leerlingen maken zich de waarden en vaardigheden van democratisch burgerschap het best eigen in een schoolsetting die zelf democratisch en vreedzaam is.

les volgen ook invloed hebben op de democratische houdingen van leerlingen. Leerlingen maken zich de waarden en vaardigheden van democratisch burgerschap het best eigen in een schoolsetting die zelf democratisch en vreedzaam is, en waar ze gestimuleerd worden hun meningen te uiten en te bediscussiëren.

Dit alles suggereert dat burgerschaps- en vredeseducatie alleen maar te winnen heeft wanneer programma's rekening houden met het bredere schoolklimaat, en eventueel ook inzetten op het hervormen van dat klimaat. Een schoolbrede benadering van burgerschaps- en vredesprojecten is daarom een veelbelovend pad om op te gaan. Ook hier biedt het onderzoek interessante richtingwijzers. Zo blijkt het de doeltreffendheid van projecten te verhogen wanneer de directie actief meewerkt en steun verleent, wanneer er betrokkenheid en inzet is van een goed team van leerkrachten, en wanneer de doelstellingen van het programma stroken met en passen in het bredere pedagogische project van de school.

Schoolbreed werken aan burgerschap in Vlaanderen

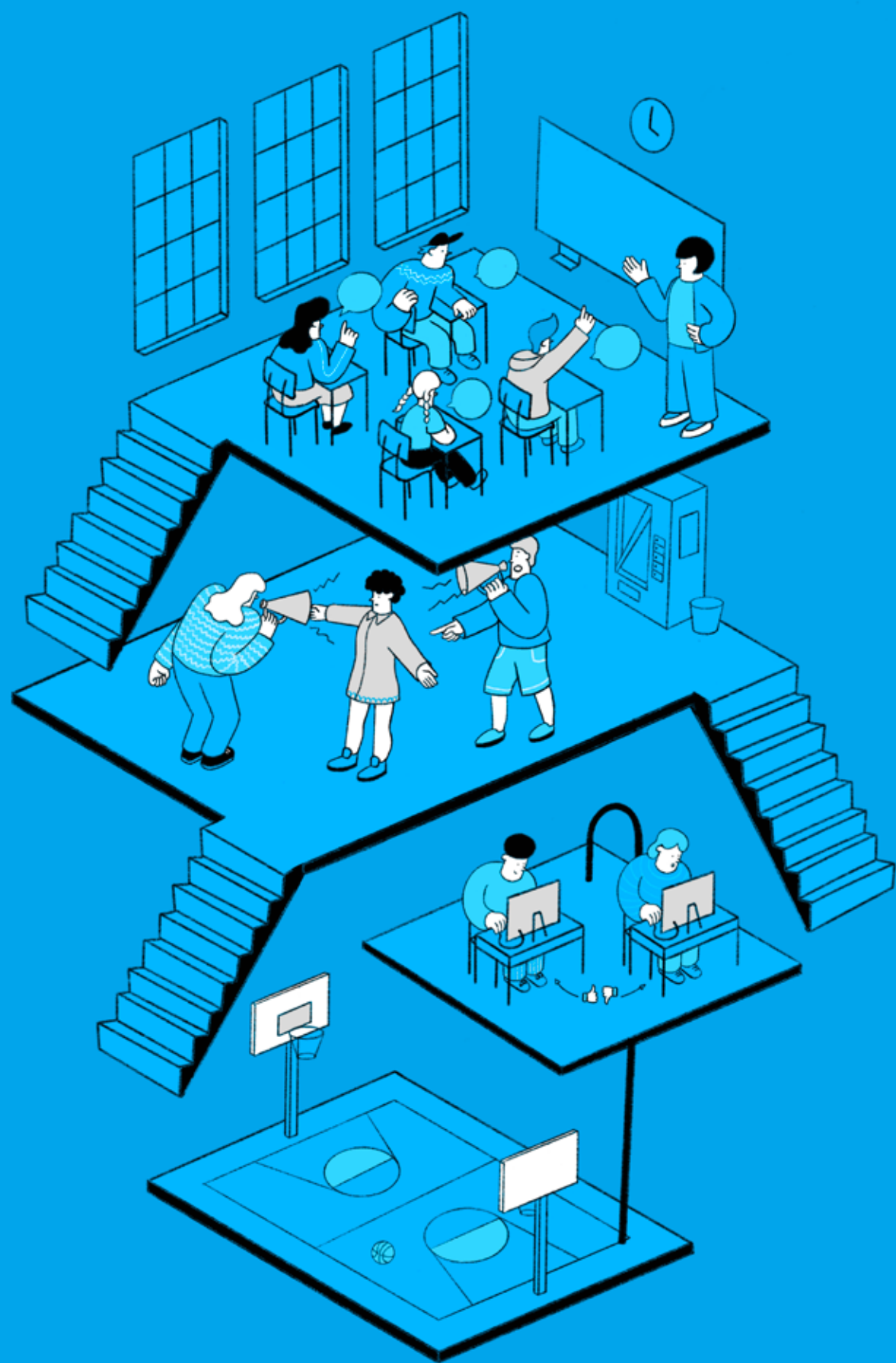
In 2018 nam het Vlaams Parlement nieuwe eindtermen aan voor de eerste graad van het middelbaar onderwijs; de komende jaren volgen er ook nieuwe onderwijsdoelen voor

In de nieuwe eindtermen neemt burgerschapsvorming een belangrijke plaats in.

de tweede en derde graden. In de nieuwe eindtermen neemt burgerschapsvorming een belangrijke plaats in. Leerlingen moeten niet alleen kennis opdoen over hoe de democratie en de rechtsstaat werken, er wordt van hen ook verwacht dat ze leren omgaan met diversiteit in het samenleven en samenwerken, beargumenteerd met elkaar in dialoog gaan en

conflictsituaties constructief hanteren. Deze eindtermen zijn niet vakgebonden: scholen moeten deze onderwijsdoelen op een transversale manier implementeren. De link met een schoolbrede benadering ligt hier voor de hand. De transversale insteek van de eindtermen biedt kansen – schoolteams kunnen op een innovatieve manier invulling geven aan burgerschapseducatie – maar levert ook een stevige uitdaging op. In de praktijk zal transversaal werken immers vaak een nieuwe manier van denken en organiseren vergen. Scholen die vredes- en burgerschapseducatie op een schoolbrede manier willen implementeren staan echter niet voor een oefentocht in het luchtledige. Bij de Vlaamse onderwijsaanbieders, zo blijkt, wordt al enkele jaren ingezet op een schoolbrede benadering van een hele reeks onderwijsdoelstellingen, waaronder burgerschap.

Het Katholiek Onderwijs Vlaanderen zet bijvoorbeeld in op een traject rond ‘inspirerend burgerschap’. In de visieteksten is te lezen dat de katholieke onderwijskoepel burgerschap ziet als “meer dan het naleven van waarden, normen, regels en afspraken”. Het is ook de bedoeling dat leerlingen verantwoordelijkheid leren opnemen voor elkaar en voor de samenleving. Daarvoor, zo schrijft men, “zijn alle handen en hoofden in de school nodig”. Dat betekent concreet dat scholen een visie ontwikkelen die door het hele team gedeeld en gedragen wordt, alsook dat aandacht gaat naar de sfeer en de interacties op school. Zo zou de school moeten uitgroeien tot “een oefenplaats voor de samenleving”. Samenvattend luidt het: “Met je hele schoolteam inzetten op een verbindend schoolklimaat werkt preventief. Naast lesgeven, zet je bewust in op het werken aan de sfeer en de relaties in de klas. Leerlingen, ouders, personeel worden niet losgelaten in een verbindende school. Ook niet wanneer het fout loopt. Of het nu gaat over moeilijk te begrijpen gedrag of een zwaar conflict, de verbindende school benadert conflicten steeds herstelgericht.”

Ook in het Gemeenschapsonderwijs wordt burgerschapseducatie bekeken door een schoolbrede bril. Zo ontwikkelde het GO! voor het secundair onderwijs een leerlijn actief burgerschap als “ondersteuningsinstrument voor een schoolbrede burgerschapswerking”. Het vak ‘actief burgerschap’ dat binnen dit traject wordt uitgewerkt, mag, aldus de teksten, “niet gezien worden als losstaand en vrijblijvend”, maar moet opgevat worden “als een schoolproject waarbij overleg en interactie met andere vakken noodzakelijk zijn”. Het succes van actief burgerschap als “vakoverstijgende oefenruimte” hangt volgens het GO! immers nauw samen met het geheel van schoolinitiatieven en lesinhouden die onder de noemer ‘burgerschap’ vallen (Gellens & Vernailen, 2017).

Samenwerken aan vreedzame conflicthantering

Om te besluiten, keren we terug naar het begin van deze bijdrage. Ons uitgangspunt was dat scholen, naast het de-escaleren van hoogoplopende spanningen en polarisatie, ook de opdracht hebben jonge burgers te leren hoe ze op een vreedzame manier kunnen omgaan met de vele meningsverschillen en conflicten die in een democratie onvermijdelijk zijn. We hebben gesuggereerd dat een schoolbrede aanpak in dit verband veelbelovend is. Het succes van zo’n schoolbrede benadering, zo bleek, is afhankelijk van goede samenwerking. In eerste instantie betekent dat samenwerking binnen de scholen zelf: tussen directie, leerkrachtenteam en pedagogische begeleiding. Beslissen hoe een schoolbrede werking concreet vorm moet krijgen in een school en die vervolgens in de praktijk brengen, gebeurt best in teamverband.

Naast goede samenwerking binnen de school zelf is ook samenwerking met externe partners bijzonder waardevol.

Naast goede samenwerking binnen de school zelf is ook samenwerking met externe partners bijzonder waardevol, bijvoorbeeld in de vorm van ouderparticipatie, contacten met organisaties in de wijk of met andere scholen, interactie met lokale besturen en het betrekken van externe vormingsorganisaties of trainers. En tot slot kunnen schoolbrede projecten die inzetten op conflicthantering, vredeseducatie en burgerschapsvorming versterkt worden door concrete samenwerkingsverbanden tussen scholen en wetenschappers. Die laatste hebben dan de taak ervoor te zorgen dat projecten en initiatieven aansluiten bij de inzichten in de wetenschappelijke literatuur, en dat die wetenschappelijke inzichten op een toegankelijke manier beschikbaar worden gemaakt voor praktijkdeskundigen. Dat is alleszins hoe het Vlaams Vredesinstituut zijn opdracht ziet: samenwerken met het praktijkveld om jongeren te leren om op een vreedzame manier met maatschappelijke conflicten en spanningen om te gaan.

OMGAAN MET CONTROVERSE EN POLARISATIE OP SCHOOL

Deze bijdrage gaat voort op eerder onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut. Dat kreeg onder meer vorm in het boek *Omgaan met controverse en polarisatie in de klas* (2018). Daarnaast werden voor deze bijdrage ook publicaties geraadpleegd over de effectiviteit van vredeseducatie en schoolklimaat (onder meer B. Spruyt (2015), *Kan je vrede leren? Effectiviteitsonderzoek en vredeseducatie: een literatuurstudie*, Brussel: Vlaams Vredesinstituut; en A. Thapa e.a. (2013), 'A Review of School Climate Research', *Review of Educational Research*, 81(3), p. 1-29); over een schoolbrede benadering (onder meer M. Delvou e.a. (2019), *Building Learning Communities for Peace. Action Research Reports from Croatia, Greece, Sweden and the UK*, LCPToolkit (<https://www.lcpeace.eu/>); S. Gellens & L. Vernailen (2017), 'Interlevensbeschouwelijke dialoog. De leerlijn actief burgerschap secundair onderwijs als ondersteuningsinstrument voor schoolbrede burgerschapswerking in het GO!', *Impuls*, 47(4), p. 187-196; S. Verhoeven (2012), *De school als oefenplaats voor democratie*, Utrecht: Universiteit Utrecht (proefschrift); en C. Van Tuijl & E. Ruiterkamp (2011), 'Beginnen met een schoolbrede benadering van gedrag vraagt om... (gedeelde) kernwaarden', *Zorgbreed*, 31(8), 9-12).

Voor meer informatie over conflict, burgerschap en vrede, contacteer Maarten via mail (maarten.vanalstein@vlaamsparlement.be).

“Het is onze opdracht om samen te blijven werken aan vrede. Niet om steeds tot een consensus te komen, dat is een onmogelijk ideaal. Wél om op een open en vreedzame manier met onze meningsverschillen en conflicten te blijven omgaan. Voor een democratie is het cruciaal dat ze wat conflict kan hebben.”

Maarten Van Alstein
Senior onderzoeker

Project DIVERT, een internationale vergelijkende studie over de wijze waarop vuurwapens worden afgewend van het legale naar het illegale milieu

Sinds januari 2019 werken Quitterie De Labbey en Matteo Dressler, twee onderzoekers met internationale ervaring, bij het Vlaams Vredesinstituut. Concreet zijn ze betrokken bij Project DIVERT, een internationale vergelijkende stu-

die over de wijze waarop vuurwapens worden afgewend van het legale naar het illegale milieu. Dit grootschalige project wordt gefinancierd door de Europese Commissie en gecoördineerd door het Vlaams Vredesinstituut. Hoog tijd voor een interview met onze nieuwe collega's over hun activiteiten bij het instituut in 2019.

QUITTERIE DE LABBEY EN MATTEO DRESSLER

Kunnen jullie ons misschien meer vertellen over hoe jullie bij het Vlaams Vredesinstituut zijn terechtgekomen?

Matteo: Mijn interesse in vredethema's is er in belangrijke mate gekomen toen ik, na het behalen van mijn Bachelordiploma, ben gaan reizen en leven in Latijns-Amerika. Gedurende deze periode kwam ik in contact met samenlevingen die gewapende conflicten hebben meegemaakt en tot op heden voor uitdagingen van geweld staan. Op zoek naar meer antwoorden over de oorzaken en mogelijke oplossingen voor deze uitdagingen besloot ik het Peace and Conflictprogramma aan de Universiteit van Uppsala in Zweden te gaan volgen. Na deze studies ben ik in 2015 beginnen werken bij de Berghof Foundation, een Duitse NGO die werkt rond vredesopbouw en transformatie van conflicten. Bij Berghof boog ik me over het thema van gewapend sociaal geweld, met een focus op de sociale dimensie ervan, terwijl ik me nu bij het Vredesinstituut vooral toeleeg op het aspect van wapens. Een van mijn sterkste beweegredenen om te werken bij het Vlaams Vredesinstituut was trouwens de kans om geweld en conflict – en hun vreedzame transformatie – te bestuderen in Europese samenlevingen, iets wat ik al langere tijd graag wilde doen.

Quitterie: Ik kom uit een heel ander veld, meer bepaald het studiegebied van de internationale veiligheid met daarbij een focus op wapenexportcontrole. In 2018 begon mijn loopbaan bij de Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité (GRIP), een onderzoeksorganisatie gevestigd hier in Brussel. Bij GRIP analyseerde ik voornamelijk de juridische aspecten van de Belgische wapenexport naar landen buiten de Europese Unie. Na die eerste ervaring ben ik naar Stockholm verhuisd om te werken bij het Stockholm International Peace Institute (SIPRI), een prestigieuze denktank rond vredethema's, waar ik onderzoek deed naar de controle op wapenhandel en de non-proliferatie van kleine en lichte wapens in het Midden-Oosten en Afrika.

Sinds 2019 werken jullie bij het Vredesinstituut op Project DIVERT, waarin de focus ligt op drie methodes van afwending van vuurwapens en munitie, namelijk door diefstal, via frauduleuze activiteiten en door het niet-regulariseren van wapens. Vaak gaat men ervan uit dat de meeste illegale vuurwapens in Europa afkomstig zijn uit de Balkan. Zijn de methodes die jullie analyseren als onderdeel van DIVERT belangrijke bronnen voor de illegale wapenmarkten in Europa?

Matteo: Achterhalen wat de omvang is van deze bronnen voor illegale wapenmarkten in Europa is een van de hoofddoelen van het onderzoeksproject. De afgelopen jaren is er redelijk wat onderzoek uitgevoerd over vuurwapensmokkel in Europa en over de manieren waarop gewapende groeperingen en terroristen deze wapens in handen kunnen krijgen. Het Vredesinstituut heeft hier met zijn onderzoek trouwens een belangrijke bijdrage geleverd. Er is tot nu toe echter beduidend minder onderzoeksbelangstelling geweest voor de drie verschillende afwendingsmethodes van Project DIVERT. De afgelopen maanden hebben verschillende onderzoekers van het project

voor alle 28 lidstaten van de Europese Unie getracht de omvang van deze methodes in kaart te brengen en gezocht naar gekende voorbeelden hiervan. Hierdoor kunnen we het relatieve belang van deze methoden beter inschatten en hebben we een beter zicht op de specifieke dynamieken die spelen. In een tweede fase van het project zoomen we in op de specifieke situatie in acht landen: België, Kroatië, Estland, Duitsland, Letland, Litouwen, Spanje en Zweden. Ik analyseer momenteel Duitsland en Spanje, terwijl Quitterie de situatie in België en Kroatië aan het onderzoeken is. Onze onderzoekspartners van SIPRI en Arquebus Solutions hebben de overige vier landenstudies uitgevoerd.

Quitterie: In onze analyse kijken we niet alleen naar de kwantiteit van de afgewende vuurwapens of de verschillende modi operandi van de methodes, maar eveneens naar het eindgebruik van de vuurwapens: worden ze bijvoorbeeld gebruikt in verschillende vormen van vuurwapencriminaliteit? Het is ook belangrijk om te benadrukken dat we eveneens de verschillende beleidsacties en maatregelen om dergelijke afwending van vuurwapens tegen te gaan, in heel Europa identificeren en bestuderen. Op deze manier willen we bijdragen aan de preventie van de afwending van vuurwapens.

De afgelopen maanden hebben jullie reeds heel veel informatie kunnen verzamelen over deze onderwerpen. Wat is jullie bij dit onderzoek het meest opgevallen?

Quitterie: Hoe weinig er eigenlijk geweten is over het fenomeen van afwending van vuurwapens in Europa en hoe moeilijk het daardoor ook is om de hand te leggen op betrouwbare informatie.

Matteo: Daar ga ik helemaal mee akkoord. Positiever is dan weer wel dat we hebben gemerkt dat er een sterke bereidheid is om meer over de thematiek te weten te komen en dat verschillende actoren hiervoor met ons wensen samen te werken. Zo hebben we de voorbije maanden met beleidsmakers, betrokkenen en experts uit heel Europa gesproken en waardevolle informatie uitgewisseld. Zij hopen dat wij hen kunnen helpen bij het verkrijgen van een beter zicht op dit fenomeen. Op die manier kunnen we bijdragen tot het ontwikkelen van allerlei initiatieven gericht op het voorkomen van vuurwapenafwending, om zo onze samenlevingen veiliger en vreedzamer te kunnen maken.

Quitterie: Onze analyses geven aan dat afwending van vuurwapens een complex probleem is met vele facetten. In de komende maanden willen we onze onderzoeksactiviteiten verderzetten en ook workshops organiseren in verscheidene Europese landen waar we onze bevindingen willen delen en voorleggen ter discussie met de experts van de verschillende betrokken instanties zoals nationale wapendiensten, de douane en politiediensten. Om dit project te doen slagen is een goede informatie-uitwisseling cruciaal en door deze workshops willen we hun input gebruiken en integreren in ons finaal rapport dat gepubliceerd zal worden aan het einde van de zomer.

2019 ging helemaal over Project DIVERT voor jullie, maar in januari 2020 is het Vredesinstituut ook gestart met een nieuw onderzoeksproject gefinancierd door de Europese Commissie, getiteld Project TARGET. Kunnen jullie al eens een inkijk geven in dit onderzoeksproject?

Quitterie: TARGET analyseert eveneens de illegale handel van vuurwapens, maar heeft een bredere opzet aangezien we ons niet beperken tot de drie specifieke methodes van afwending uit DIVERT. Voorts zullen we, naast de Europese lidstaten, ook de situatie in de landen in de Westelijke Balkan analyseren. Het belangrijkste verschil is echter dat TARGET specifiek focust op vuurwapengeweld. We bestuderen de omvang en kenmerken van dit fenomeen in de verschillende Europese landen en gaan op zoek naar de specifieke relatie tussen illegale wapenhandel enerzijds en het vuurwapengeweld anderzijds.

Matteo: Project TARGET spitst zich toe op de dimensie van geweld door te kijken naar de maatschappelijke impact van vuurwapenhandel. Welke elementen beïnvloeden het niveau en de aard van vuurwapencriminaliteit in samenlevingen? Gaat het enkel en alleen om de beschikbaarheid van wapens, of spelen andere factoren zoals een vuurwapencultuur of criminele vraag ook een rol? We stellen deze vragen omdat er zo weinig geweten is over dit fenomeen in Europa. In de Verenigde Staten is al wel heel wat onderzoek gedaan rond dit onderwerp en hetzelfde gaat op voor gemeenschappen die zwaar getroffen zijn door gewapende conflicten.

Quitterie: Een belangrijk aspect in beide projecten is de samenwerking met andere onderzoeksinstituten, meer bepaald SIPRI en het Institute of Security and Global Affairs van de Universiteit van Leiden. Daarnaast is er ook de samenwerking met andere – meer operationele – partners zoals Europol, het VN-Agentschap inzake drugs en criminaliteit (UNODC), het Europese monitoringcentrum rond drugs en drugsverslaving (EMCDDA), verschillende nationale politiediensten en de South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC). Op deze manier versterken we de uitwisseling van informatie tussen de verschillende actoren en vullen we elkaars expertise aan. Terwijl onze operationele partners ons ondersteunen met hun informatie, inzichten en data, kunnen wij hen voorzien van wetenschappelijke analyses en zijn we ook in staat om deze analyses te koppelen aan het beleid. Op deze manier trachten we met onze onderzoeksresultaten beleidsacties en andere initiatieven gericht op het voorkomen van vuurwapengeweld, mee te ondersteunen.

In welke mate focussen jullie op de situatie in Vlaanderen in deze onderzoeksprojecten?

Quitterie: België is bewust een specifieke casestudie in zowel DIVERT als TARGET. Dankzij deze studies kunnen we ook ons zicht op de situatie in Vlaanderen aanzienlijk verbeteren. Cijfers van het Vlaams Agentschap voor Zorg en Gezondheid tonen aan dat tussen 2013 en 2017 in Vlaanderen 42 personen werden gedood met een vuurwapen in een daad van doodslag. Project TARGET heeft onder meer als doelstelling om meer te weten te komen over de specifieke context en kenmerken van deze dodelijke gevallen van vuurwapengeweld, maar eveneens ook de niet-dodelijke gevallen te analyseren.

Voorgaande studies hebben namelijk aangetoond dat dodelijk wapengeweld slechts een klein deel uitmaakt van het vuurwapengeweld in Europa. Niet-dodelijke gevallen van vuurwapengeweld gaan echter vaak onopgemerkt voorbij. Door het analyseren van dodelijk en niet-dodelijk geweld willen we een beter zicht krijgen op de echte omvang en aard van het fenomeen in Vlaanderen. Daarnaast willen we ook in staat zijn om de situatie in Vlaanderen te vergelijken met de situatie in andere Europese landen.

Matteo: Het is belangrijk om te benadrukken dat illegale vuurwapenhandel erg vaak internationaal wordt georganiseerd, en dat de situatie in Vlaanderen dus sterk wordt beïnvloed door de situatie in andere Europese landen. Door louter op Vlaanderen te focussen missen we belangrijke informatie. Juist door een breed internationaal perspectief aan te houden, zullen we in staat zijn om het Vlaams Parlement veel beter advies te geven. Belangrijk daarbij is dat we niet alleen zullen focussen op het probleem, maar eveneens kijken naar mogelijke oplossingen. De projecten DIVERT en TARGET laten ons toe om goede praktijken over heel Europa te identificeren en deze praktijken te gebruiken als inspiratie voor gelijkaardige initiatieven hier in Vlaanderen.

Het gegeven dat jullie beiden meerdere talen spreken zal zeker helpen in deze internationale projecten. Jullie wonen nu al meer dan een jaar in België en volgen actief Nederlandse les. Hoe gaat het met de lessen?

Quitterie: Heel goed! Het Nederlands begrijpen en spreken is niet alleen erg belangrijk om de politieke situatie in Vlaanderen te kunnen volgen, maar ook om het onderzoek beter uit te voeren aangezien veel van de informatie die we verzamelen en analyseren in het Nederlands is. Het spreken en begrijpen van verschillende Europese talen is dus absoluut een meerwaarde in deze internationale projecten.

Jullie hebben beiden voordien gewerkt in andere onderzoeksorganisaties. Hoe is het werken in een parlementaire omgeving verschillend?

Matteo: Ik vind het erg interessant om te werken in deze politieke omgeving omdat onze bevindingen en adviezen direct kunnen bijdragen aan het beleid. Daarnaast kunnen we in het parlement allerhande evenementen organiseren, waardoor we ons onderzoek aan een breed publiek kunnen voorstellen. Tegelijkertijd zijn deze projecten echter ook waardevol voor het Vlaams Parlement zelf aangezien ze bijdragen aan de internationale uitstraling ervan. In de afgelopen jaren heeft het Vlaams Vredesinstituut verschillende bijeenkomsten – waaronder ook grootschalige evenementen – kunnen organiseren in het Vlaams Parlement die Vlaanderen mee op de internationale kaart zetten, en het is geweldig om hieraan te kunnen bijdragen.

Voor meer informatie over project DIVERT, contacteer Matteo en Quitterie via mail (matteo.dressler@vlaamsparlement.be) of (quitterie.delabbey@vlaamsparlement.be) of volg hen op Twitter (@MatteoDressler) of (@quitteriedl)

VREDESINSTITUUT 2019 IN CIJFERS

29

Publicaties over ons onderzoek

1

Advies op basis van onderzoek

45

Inhoudelijke bijdragen aan activiteiten waarvan 7 in het buitenland

57

Keer vermeld in de media waarvan 17 keer op televisie
of op de radio

9217

Mensen bereikt met mailings

122.740

Weergaven op social media

Evaluatierapport van de Wetenschappelijke Raad 2019

30 JANUARI 2020

De wetenschappelijke raad evalueert de kwaliteit van het onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut en geeft de raad van bestuur en het wetenschappelijk secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek naar vrede en veiligheid.

Net als de voorgaande jaren steunt de wetenschappelijke raad in zijn evaluatie van de kwaliteit van het onderzoek van het Vredesinstituut hoofdzakelijk op de publicaties die het instituut in eigen beheer uitbrengt. De raad neemt echter nota van de talrijke andere activiteiten van het instituut, waaronder seminars, lezingen en bijdragen van onderzoekers aan andere evenementen. Tot de hoogtepunten in 2019 behoren presentaties in het kader van de Wilton Parkconferentie over de aanpak van de illegale handel in en toegang tot vuurwapens in de context van de georganiseerde misdaad en het terrorisme; de COARM-NGO-conferentie in Brussel georganiseerd door de European External Action Service in samenwerking met Saferworld; de CEPOL-cursus in Lissabon over vuurwapens gelinkt aan georganiseerde misdaad en terrorisme en de uitvoering van de EU-vuurwapenrichtlijn; het interregionale overleg over illegale vuurwapenhandel in Wenen georganiseerd door het United Nations Office on Drugs and Crime; en de bijeenkomst in Londen van deskundigen over de monitoring van de afwending, de handel en het misbruik van munitie georganiseerd door het United Nations Institute for Disarmament Research. Deze bijdragen bevestigen opnieuw dat het Vredesinstituut internationaal erkend wordt als een centrum van excellent onderzoek naar politiek relevante kwesties. Daarnaast is het Vredesinstituut ook actief lid van het European Nonproliferation and Disarmament Consortium, dat bestaat uit meer dan negentig onderzoekscentra uit heel Europa, waaronder alle EU-lidstaten.

Naast zijn kerntaak – het beoordelen van het onderzoek van het Vredesinstituut – heeft de wetenschappelijke raad in 2019 ook bijgedragen aan de selectieprocedure van een nieuwe directeur en, in samenspraak met de raad van bestuur, aan overleg over de toekomstige strategische oriëntatie van het instituut.

De afgelopen vijftien jaar heeft de wetenschappelijke raad het Vredesinstituut zien uitgroeien tot een gerespecteerde bron van betrouwbare informatie en van empirisch advies aan het Vlaams Parlement. De opmerkelijke prestaties van het – vrij kleine – instituut zijn het resultaat van een stabiele en ondersteunende omgeving. De wetenschappelijke raad heeft er vertrouwen in dat, als het instituut zijn onderzoek en activiteiten kan blijven ontplooien in een omgeving die zowel institutioneel ondersteunend is als de wetenschappelijke basis van het onderzoekswerk waarborgt, het over nog heel wat extra potentieel beschikt.

Een belangrijke bron van het succes van het Vlaams Vredesinstituut is zijn institutionele positie en de steun die het de afgelopen vijftien jaar heeft gekregen voor onafhankelijk uitgevoerd en kwalitatief hoogstaand onderzoek. De wetenschappelijke raad wil benadrukken dat een open cultuur voor onderzoek en advies, een diverse groep belanghebbenden én een voortdurende interactie met de institutionele omgeving cruciaal zijn, niet alleen voor de wetenschappelijke kwaliteit van het instituut maar ook voor waarborgen van een relevante onderzoeksagenda in de toekomst.

Net als de voorgaande jaren structureert de wetenschappelijke raad zijn beoordeling op basis van de twee thematische onderzoeksdomeinen waarbinnen het Vredesinstituut werk verricht.

De wapenhandel en het gebruik van wapens

Sinds de oprichting van het Vredesinstituut is onderzoek naar de handel in en het gebruik van wapens de kernactiviteit van het Vredesinstituut. De afgelopen tien jaar heeft het instituut in Vlaanderen én daarbuiten een bijzondere erkenning gekregen voor zijn werk op het gebied van vuurwapens, wat tot uiting komt in de externe financiering die het heeft aangetrokken.

In 2019 publiceerde het Vredesinstituut drie beleidsnota's – een format dat het jaar daarvoor werd geïntroduceerd en dat door de wetenschappelijke raad verwelkomd werd als een waardevolle aanvulling op de andere publicatieformats van het instituut. In elk van deze drie nota's wordt ingegaan op thema's die verband houden met de Europese Unie. De nota *Reviewing the EU common position on arms exports: whither EU arms transfer controls?* steekt er bovenuit als een van de weinige diepgaande commentaren bij het evaluatieproces dat de EU in 2019 heeft ondernomen. De zestien pagina's tellende nota geeft een uitstekend overzicht van het (bescheiden) resultaat van deze evaluatie en van het proces zelf. Een ander thema dat in een beleidsnota ter sprake wordt gebracht, is het Europees Defensiefonds en zijn impact op het wapencontrolebeleid van de lidstaten van de EU. Deze beleidsnota is zowel beschikbaar in het Nederlands als in het Engels. Deze beleidsnota's bieden zowel voor wetenschappers als voor beleidsmakers waardevolle en actuele informatie over belangrijke ontwikkelingen in de EU.

Naast de beleidsnota's heeft het instituut in 2019 twee rapporten en een adviesnota gepubliceerd. Het rapport *Armed to Kill* (Gewapend om te doden) brengt de massaschietpartijen in kaart die tussen 2009 en 2016 hebben plaatsgevonden in Europa. Doel van de studie is te begrijpen hoe de daders aan hun vuurwapens zijn geraakt. Het verslag geeft een gedetailleerd overzicht van de 24 gevallen van massaschietpartijen die in deze periode hebben plaatsgevonden, wat vanuit empirisch oogpunt zeer nuttig is omdat het de belangrijkste gegevens over elke massaschietpartij bundelt. De analyse is fascinerend en belicht enkele fundamentele trends en verschillen tussen types massaschietpartijen, niet alleen wat de gebruikte wapens maar ook wat de manieren van verkrijging en de herkomst van de wapens betreft. De studie eindigt met een reeks nuttige aanbevelingen, zowel met betrekking tot de wetgeving inzake de verwerving van vuurwapens als de bestrijding van illegale wapenhandel binnen en naar Europa.

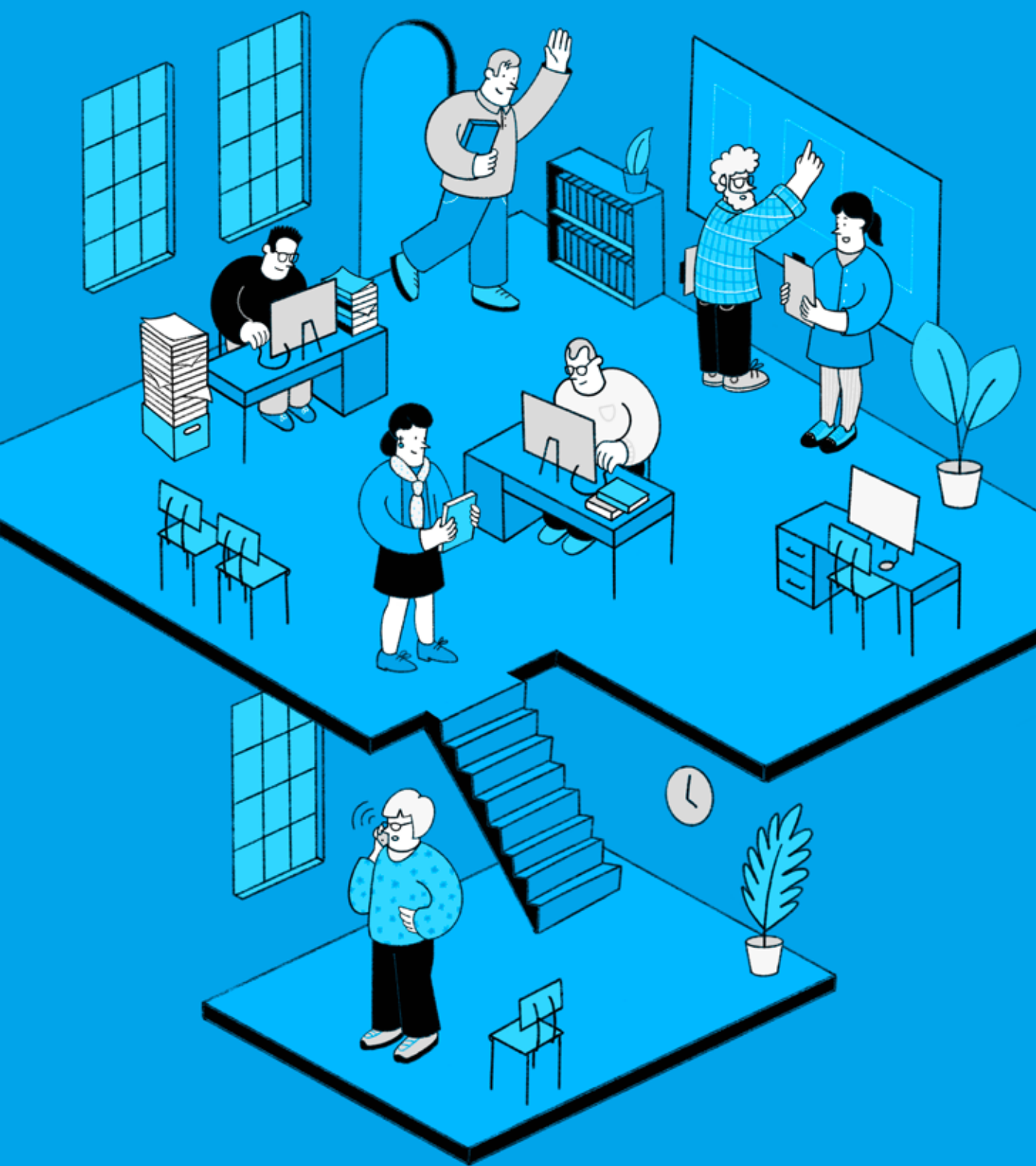
Het rapport *'Vlaanderen en nucleaire non-proliferatie – Uitdagingen voor nucleaire dual use exportcontrole'* geeft een erg nuttig overzicht van de Vlaamse regels, procedures en voorschriften met betrekking tot nucleair materiaal, en dat in het kader van het internationale regime inzake nucleaire non-proliferatie. In dat regime zijn het Non-proliferatieverdrag, de Nuclear Suppliers' Group en de Europese Unie de belangrijkste institutionele pijlers. Daarnaast brengt het rapport de Vlaamse industrie die actief is in dit domein in kaart. De studie wijst uit dat Vlaanderen geen nucleair materiaal als zodanig, maar wel een scala aan producten voor tweërlei gebruik exporteert. Het rapport besluit met nuttige beleidsaanbevelingen om de samenwerking tussen de verschillende bevoegde overheidsdiensten verder uit te bouwen en te formaliseren, zoals de Vlaamse Dienst Controle Strategische Goederen, de Commissie van advies voor de niet-verspreiding van kernwapens (CANVEK), de douane en de Federale Overheidsdiensten Buitenlandse Zaken en Defensie. De adviesnota *'Advies over de optimalisering van Vlaamse dual use exportcontrole in het licht van de preventie van nucleaire proliferatie'* bouwt voort op het rapport.

De wetenschappelijke raad merkt op dat de factsheet over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2019 nog niet gepubliceerd is als gevolg van het laattijdige indienen van het desbetreffende jaarverslag van de Vlaamse Regering, maar naar verwachting binnenkort zal verschijnen.

Omgaan met conflicten en geweld in de samenleving

In vergelijking met de vele publicaties over de wapenhandel en -productie was het onderzoeksprogramma 'Omgaan met conflicten en geweld in de samenleving' op het vlak van eigen publicaties opnieuw minder zichtbaar in 2019. Voortbouwend op het boek 'Omgaan met Controverse en Polarisatie in de klas' publiceerde het instituut het rapport *Controversy and polarisation in the classroom. Suggestions for pedagogical practice*. Dit rapport zal helpen om de onderzoeksresultaten te verspreiden onder een breed publiek en om de reputatie van het Vredesinstituut op dit gebied op te bouwen. De resultaten van dit onderzoek werden in 2019 neergeschreven in verschillende externe publicaties en veelvuldig voorgesteld op evenementen van (lokale) partnerorganisaties.

De wetenschappelijke raad merkt op dat de eindrapportage van het onderzoek naar de lokale aanpak voor de preventie van gewelddadige radicalisering en de evaluatie van het Vlaams Actieplan voor de preventie van radicalisering voorzien was in 2019, maar vertraging heeft opgelopen. De wetenschappelijke raad ziet nog veel mogelijkheden voor het instituut om een reputatie voor hoogwaardig onderzoek naar radicalisering op te bouwen.

Directeur

Tine Destrooper (tot april 2019)
 Elke Devroe (vanaf april 2019
 tot april 2020)
 Nils Duquet (ad interim vanaf
 april 2020)

Onderzoekers

Diederik Cops
 Nils Duquet
 Maarten Van Alstein
 Lore Colaert
 Matteo Dressler
 Quitterie de Labbey
 Kevin Goris (tot oktober 2019)
 Yamina Berrezzeg (tot dec 2019)
 Amélie Verfallie (vanaf aug 2019)

Office managers

Margarida Ferro
 Micky Ryckaert

Stagiairs

Nino Kbiltsetskhlashvili
 Maria Gharibyan
 Celeste Ackaert
 Charlotte Nietvelt
 Julia Eckelman
 Lore Smets

Communicatieverantwoordelijke

Naomi Ansah (tot april 2019)
 Brigitte Herremans (tot aug 2019)

**vlaams
vredesinstituut**

Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
 tel. +32 2 552 45 91
vredesinstituut@vlaamsparlement.be

www.vlaamsvredesinstituut.eu

 @vredesinstituut
 /vlaamsvredesinstituut
 /company/flemish-peace-institute

©Fotografie: Dieter Telemans
 Vormgeving: Karakters.be
 ISBN nummer: 9789078864950
 ©Vlaams Vredesinstituut

“De afgelopen vijftien jaar heeft de wetenschappelijke raad het Vredesinstituut zien uitgroeien tot een gerespecteerde bron van betrouwbare informatie en van empirisch advies aan het Vlaams Parlement.”

Evaluatieverslag Wetenschappelijke Raad,

30 januari 2020

vlaams.
vredesinstituut

Het Vlaams Vredesinstituut is een onafhankelijk instituut
voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement